

בית ועד לתורה – הר חברון

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

קידושין פרק ראשון – דף מספר 9

בס"ד, כ"ז במרחשוון תשס"ט.

ויצאה והיתה

א. פתיחה

כהמשך ללימוד סוגיית שטר העוסקת בסימטריה שבין קידושין לגירושין, נבחן בלימוד היום שתי שאלות מרכזיות:

1. היקף ההיקש - האם הוא מוחלט או האם נשמר הפער בין גירושין וקידושין וההיקש הוא רק לגבי דינים מסוימים?
2. האם ההיקש נאמר על כל דרכי הקידושין או רק על קידושי שטר?
אני מציע שתבדקו בכוחות עצמכם בספרות חז"ל באמצעות מנוע חיפוש את ההיקש ומפו את המקורות.

ב. מקורות יסוד

ההיקש בספרות חז"ל:

- א) ט. "בעי ר' שמעון בן לקיש... ויצאה והיתה" (ט:).
- ב) מג: "תנן התם... אביה ולא היא", ובהמשך במד. (7 שורות מלמטה) "ר' אסי... ולא אשגח ביה".
- ג) עיינו גם קידושין מא., גיטין עח:, סוטה ה:, כתובות מו:.
- ד) ירושלמי קידושין פ"ג ה"א, עמ' 1169, שו" 30-33, "א"ר יצחק בר לעזר... אינה מקודשת".

ג. ראשונים:

1. ה. תוס' רא"ש ד"ה מה יציאה.
2. קידושין בקרקע:
  - א) לרקע קצר עיינו בגיטין כא: במשנה.
  - ב) ה. תד"ה שכן פודין בו. (להרחבה - עיין בתוס' רא"ש ד"ה מה לכסף).
  - ג) חידושי הרשב"א ב. בתוך ד"ה בדינר, 'והאי שוה דינר... וזה עיקר'.
  - ד) ר"ן על הרי"ף א. ברב אלפס (שורה שביעית רחבה) 'מיהו איכא מאן דאמר... הרשב"א ז"ל'.
  - ה) להרחבה - שו"ת הרשב"א ח"א סימן ת"ר (מצורף).
  - ו) סיכום נרחב על הנ"ל בתוספתא כפשוטה לקידושין עמ' 956-958.
3. אור זרוע סימן תשמה על אפשרות לפסול קידושין בלילה (מצורף).

ד. אחרונים

1. על קידושין במחובר:

בית ועד לתורה – הר חברון

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

קידושין פרק ראשון – דף מספר 9

בס"ד, כ"ז במרחשוון תשס"ט.

- (א) עין יצחק ח"א יו"ד סימן כו (מצורף).
- (ב) קובץ שיעורים לקידושין סימנים א-ב.
2. דיון רחב בדברי האו"ז בשו"ת רב פעלים חלק אה"ע סימן ו.

בית ועד לתורה – הר חברון

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

קידושין פרק ראשון – דף מספר 9

בס"ד, כ"ז במרחשוון תשס"ט.

שו"ת הרשב"א חלק א סימן תר

השיב עוד השטר קידושין כשר במחובר. דדוקא בגט פסילנא משום דכתב /דכתיב/ ונתן. ובירוש' מפקינן מדכתיב ספר. מה ספר שהוא בתלוש. וכן אמרי בתוספת' המקדש בעיר הנדחת וביושביה כדימוס ובמה שעליה אינה מקודשת. משמע בהכי דוקא דאיכא איסור הנאה. הא לאו הכי מקודשת אפילו במחובר. ונראה דאין כן דעת רש"י ז"ל פרק קמא דגיטין (דף ט'). דגרסינן התם /גיטין ט'/ בשלשה דברים שוו גיטי נשים לשחרורי עבדים. שוו למוליד ולמביא. וכל הגט שיש עליו עד כותי פסול חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים. וכל השטרות העולין בערכאות של גוים פסולין חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים. ואקשינן ותו ליכא והא איכא לשמה? בשלמא לרבה היינו מוליד ומביא אלא לרבא קשיא. ובין לרבא ובין לרבה קשיא הא איכא מחובר? כי קתני פסולה דרבנן פסולה דאורייתא לא קתני. וכו' והא חזרה דאורייתא וקתני? אלא כי קתני מילתא דליתא בקידושין מילתא דאיתא בקידושין לא. פירש רש"י מחובר איתיה נמי בקידושין דכתיב (דברים כ"ד) ויצאה והיתה איתקש הויה ליציאה. אבל לשמה ליתיה בקידושין דתקנתא דרבנן בגטין דלמא אתי בעל ומערער ופסיל ליה. עד כאן. ויש לפרשה בע"א.

ספר אור זרוע ח"א - שאלות ותשובות סימן תשמה ד"ה ואעידה לי

הלכך נראה בעיני דנתינת הגט דוקא ביום ולא בלילה. ומגמגם מה שאומר משום דכתיב ויצאה והיתה ויש צדדין בדבר ולא אכתוב עד אראה מה ששיבני רבותי על הגט.

שו"ת עין יצחק חלק א - י"ד סימן כו

לג. ובאמת יש לתמוה מאד על שיטת הסוברים דשטר קידושין כשר במחובר כמבואר פלוגתת הפוסקים בזה באה"ע סי' ל"ב סעי' ד' והובא ברמ"א שם. וקשה עליהם מסוגיא דגיטין הנ"ל דאמרו מילתא דא"י בקידושין לא קתני אלמא דמחובר פסול בשטר קידושין וזהו תמ"י רבתא כאשר תמה המהרי"ט בחידושו על הרי"ף לקדושין בריש קידושין. ומחומר הקושיא נלע"ד לומר דטעם הסוברים להכשיר בשטר קידושין אף במחובר ואף דפסול שלא לשמה מבואר בקידושין (דף ט') דילפינן מן היקש הו"י ליציאה דמה יציאה בעי לשמה ה"ה הו"י דשטר בעי לשמה ולא מקשינן הויות להדדי כדפי' רש"י שם כיון דעיקר מילתא דשטר נפקא לן מן היקש בו ליציאה א"כ מה"ט הו"י לן למילף אף על פסול מחובר מהאי היקשא. אך לפמ"ש"כ הנתיבות לדון בשחרור דאף דילפינן מן גז"ש לה לה עכ"ז לא ילפינן אלא בפסול דכתיבה אבל בדיני נתינת הש"ש לא ילפינן ומה"ט כתב להכשיר בטלי גיטך מעג"ק בשחרור ה"ה דיש להסביר עפ"ז שיטת הסוברים להקל בשטר מחובר בקידושין. משום דהא דפסול מחובר נכלל שני אופנים פסול א' במה דיקצוץ בין כתיבה לנתינה כמבואר בגיטין (דף כ"א) דכתיב וכתב ונתן יצא זה שמחוסר קציצה בין כתיבה לנתינה. ועוד פסול אחד נוהג במחובר היכא שנכתב על עציץ נקוב ויהב לה כולי' עציץ דמה"ת כשר אלא מגזירה שמא יקטום פסול וכדאמר רבא בגיטין (דף כ"ב). ופי' התורת גיטין שם ובאה"ע סי' קכ"ד דדוקא דפוסקת היניקה כולו דנעשה כמטלטלין אז כשר היכא דעושיית משיכה או הגבהה. אבל בקנין חזקה לא מתגרשת משום דבעי ונתן בידה היינו קנין הניתן מיד ליד כמו משיכה והגבהה ולא בקנין חזקה ולא כמשי"כ הבי"ש שם ס"ק י"ב. כן הוכיח התו"ג

בית ועד לתורה – הר חברון

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

קידושין פרק ראשון – דף מספר 9

בס"ד, כ"ז במרחשוון תשס"ט.

35 שם מן התוס' דגיטין (דף כ"א ע"ב) ד"ה יצא זה כו'. ולפי"ז היכא דנכתב הגט על עלה של עציץ נקוב ויהב לה כולו ואח"כ פוסקת היניקה ועושיית קנין משיכה והגבהה כשר הגט מה"ת דזה לא מקרי מחוסר קציצה כמש"כ התוס' שם. אבל ע"י קנין חזקה לא מתגרשת כלל משום דבעי קנין מיד ליד כדכתיב ונתן בידה כמש"כ התורת גיטין שם. א"כ פסול זה אינו מצד עצם הכתיבה דנעשה בפסול דהא אם עושיית משיכה כשר הגט אלא הפסול זה הוא מצד דלא הוי הנתינה כדינו דזה לא מקרי ונתן בידה.

40 לד. א"כ י"ל דהדעה דמכשיר מחובר בשטר קידושין טעמם דס"ל כעין סברת הנתיבות הנ"ל דלא ילפינן בש"ש מגז"ש לה לה כי אם על דיני כתיבת השטר ולא על דיני נתינה. וה"ה במה דילפינן בהיקישה דויצאה והיתה ג"כ לא ילפינן רק על פסול כתיבה כמו בלשמה ולא על פסול מחובר כגון מה דנתבאר דפסולו אינו רק מצד הנתינה דבעי ונתן בידה דיהי דבר הניתן מיד ליד דע"ז לא ילפינן מן היקישה זו. [ועיין בגיטין (דף מ"א) דגז"ש עדיפא מהיקישה ובתוס' שם ד"ה דכו"ע גז"ש עדיפא כו' ובתוס' זבחים (דף מ"ח) ויבמות (דף נ"ט) מזה]. ע"כ יש להכשיר מחובר כזה היכא דיהב לה כולי מילתי' דמחובר בשטר קידושין. ומסתימות דבריהם דמשמע דבכל מחובר מכשירין בקידושין לפי דאפשר לומר דה"ה אף במה דקיימא למיקצץ בין כתיבה לנתינה לידה ג"כ יש לדון מה"ט להקל בשטר קידושין כיון דעיקר הפסול בגט הוי משום דבעי ונתן תיכף אחר הכתיבה ולא יהי מחוסר מעשה אחר הכתיבה בין הנתינה. א"כ י"ל דפסולו ג"כ הוא משום הנתינה דלא יהי יכול לעשות אחר הכתיבה. וכיון דפסול מחובר הוא משום דבעי ונתן בידה אחר הכתיבה ולא יהי מחוסר מעשה בנתיים. ע"כ כיון דלא ילפינן דיני נתינה בהיקישה ע"כ ס"ל להפוסקים הנ"ל להכשיר מחובר לשטר קידושין.

שו"ת רב פעלים חלק א - אבן העזר סימן ו

55 +בענין קדושין דמקדשין בלילה. + בענין הקידושין שמקדשין בלילה, מצינו להרב הכנה"ג סי' כ"ו הגה"ט אות ז' שכתב בשם מהר"ם מינץ ז"ל, אשה שנתקדשה בלילה ספק אם הם קדושין, וכתב הכנה"ג הטעם משום דכתיב ויצאה והיתה, ואשכחן בפ"ק דקדושין דמקשינן הויה ליציאה, מה יציאה בשטר אף הויה בשטר, ובפרק האיש מקדש מקשינן הויה ליציאה, מה יציאה משוי שליח, אף הויה משוי שליח, והכא נמי מקשינן הויה ליציאה, מה יציאה אין מגרשין בלילה כמ"ש בסדר הגט, אף הויה אין מקדשין בלילה. גם רבינו ישעיה הראשון בתשובה להר"י א"ז, הובאה בתשובת הרא"ם ח"ב סי' ל"ה, נסתפק אם מקדשים בלילה מהקישה דויצאה והיתה, וכבר פשט המנהג לקדש בלילה, ומיהו אם יכול לקדש ביום ולא בלילה, יש לחוש לסברת רבינו ישעיה, ופה תיריא יע"א היה מנהג קבוע לקדש בלילה, ובטלתי המנהג והנהגתי לקדש ביום, עכ"ל הכנה"ג ז"ל.

65 והרב יד אהרן בהגה"ט אות ה', הביא מן הרב פרח מטה אהרן שכתב, מ"ש אין מקדשין בלילה אין לסברה זו שורש ועיקר וענף, לא בגמרא ולא בפוסקים וכו', והקשה עליו הרב י"א, והלא בסדר הגט למהר"י מינץ ז"ל כתב אשה שנתקדשה בלילה ספק אם הם קדושין, וגם הרא"ם ח"ב סי' ל"ה הביא תשובת ריא"ז שנסתפק בזה ע"ש. גם ראיתי להגאון חיד"א ז"ל בברכי יוסף סי' כ"ו סק"ג הביא דברי מהר"א יצחק, וכתב שנעלמו ממנו תשובת הרא"ם ותה"ד והרדב"ז ויתר הפוסקים שזכר הכנה"ג ע"ש,

בית ועד לתורה – הר חברון

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

קידושין פרק ראשון – דף מספר 9

בס"ד, כ"ז במרחשוון תשס"ט.

70 ועיין להרה"ג מהרח"ף בנשמת כל חי ח"ב סי' ב' שנשאל ג"כ בענין הקדושין בלילה, והביא כל ספרים הנז"ל שדברו בזה, ודברי מחנה ישראל, ובסו"ד כתב לענין הלכה, אם עבר וקדש בלילה יש לחוש לקדושין ע"ש. ועיין פרי האדמה ח"ד דף כ"ב, מ"ש במעשה שהיה בזה בעה"ק תוב"ב, ועיין חוקי חיים סי' מ"ט, יע"ש.

75 והנה בספר הכנה"ג הנמצא פה עירינו יע"א, מצאתי כתוב בגליון הספר בכ"י הרב הגדול אביר בתורה מהר"ר ראובן דויד זלה"ה, שהוא היה תלמיד מובהק של עט"ר הרה"ג מו"ז רבינו משה חיים זלה"ה, שכתב וז"ל, מעולם לא נסתפקו הני רבוותא אלא בקדושי שטר, דבהאי הוא דאתקש הויה ליציאה, ולא בקדושי כסף, וכמ"ש הר"ן ז"ל בפ"ק דקדושין דבכסף לא בעינן דומיא דיצאה, וממילא לק"מ מסוגיית דקדושין שהקשה בהגה"ה בספר מהר"י מינץ, ואי מנהגם היה בקדושי כסף כמו שנהוג בכל המקומות אין לבטל מנהגם, ואין בדבר פקפוק וזה ברור, וחתים עלה ראובן דוד ע"כ. ובאמת דבריו טובים ונכוחים, והם /קלורין/ קלורית לעין, דבודאי הגמור, דמהר"י מינץ ורבינו ישעיה הראשון לא נסתפקו אלא בקדושי שטר, אבל בקדושי כסף אין להסתפק כלל, כיון דיציאה בכסף ליכא, אי"כ אין לומר האי טעמא דאיתקש הויה ליציאה בקדושי כסף, וזה ברור ונכון, ופלאי פלאות נפלאות על הכנה"ג ויד אהרן והגאון חיד"א ועוד שאר אחרונים הנז"ל, איך נעלם מהם דבר זה.

85 ומה שהביא הרב מהר"ר ראובן דוד ז"ל ראיה לדבריו מדברי הר"ן ז"ל בפ"ק דקדושין, הנה דברי הר"ן אלו הביאים הגאון בית שמואל בסי' כ"ז סק"א, ודברי הרשב"א שזכר הר"ן הם בתשובה סי' אלף רכ"ו ואלף רל"ג, ועיין מהרימ"ט ח"א בחדושי קדושין על הרי"ף שהביא דברי הר"ן הנז' ופלפל בהם, ושם כתב טעם דלא שייך למילף פיסול במחובר גבי כסף יע"ש.

90 וכן מצאתי דבר זה מפורש בשיטה לא נודע שמו, על קדושין, כמ"ש /במ"ש/ בדף ח' ע"ב תנ"ס ע"ג הסלע אינה מקודשת, ואם היה סלע שלה מקודשת, שכתב על זה הגאון ז"ל שם, וז"ל וליכא למימר אתקש הויה ליציאה, מה יציאה בעינן ונתן בידה לאפוקי טולי גיטיך מע"ג קרקע, אף בהויה אינה מקודשת עד דיהיב לידה, אין לומר כן, דלא שייך למימר הכי אלא בשטר, דבכסף כיון דמשום הנאה מקדשא, מאי אכפת לן אם נטלו מע"ג קרקע, אבל בשטר ודאי נראה דמשטר יציאה ילפינן לה, עכ"ל.

95 גם מצאתי להגאון הרדב"ז ז"ל בתשובותיו לאה"ע, הנקראים בשם דברי דוד שכתב בסי' מ"ב, שאלת במי שקידש אשה בקרקע או במחובר לקרקע אי הויה מקודשת, תשובה זו הוא מחלוקת בין הראשונים, דבעל העטור כתב אינה מקודשת כלל, דכתיב ויצאה והיתה מקיש הויה ליציאה, מה יציאה אם קבלה גט על הקרקע או על המחובר לקרקע אינה מקודשת, אף הויה לא תהיה על גב הקרקע, והכי משמע נמי בפ"ק דגיטין, דאקשינן התם, והא איכא מחובר לקרקע דאינה מקודשת, אבל הרשב"א והר"ן ורוב הפוסקים פסקו דהויה מקודשת, דהא שוה כסף הוא, והך דויצאה והיתה לאו 100 ראיה היא, דודאי אם כתב על הקרקע או על המחובר לקרקע הרי את מקודשת לי אינה מקודשת,

בית ועד לתורה – הר חברון

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

קידושין פרק ראשון – דף מספר 9

בס"ד, כ"ז במרחשוון תשס"ט.

105 דמקשינן הויה ליציאה, אבל אם נתן לה את הקרקע בתורת כסף מקודשת, דבהכי לא שייד הקישא, וכן ההיא דגיטין בקדושין בשטר איירי, ולא בשנתן לה בתורת כסף וכו'. ואע"ג דאם בא אחר וקדשה לדעת בעל העטור מקודשת לשני ולא לראשון, לא חישינן להאי סברה להצריכה גט משני, לפי שאני אומר שכל פוסק או גאון שלא הזכיר דין זה בהדיה ס"ל שהיא מקודשת, דהא סתמא דמילתא דקרקע שוה כסף הוא, ושוה כסף בכסף, הילכך מי שסובר הפך זה יש לו לכתוב בהדיה, וכיון שלא ראינו שהזכירו דין זה, משמע דס"ל דהמקדש בקרקע או במחובר לקרקע מקודשת גמורה, וכ"כ התוספות בהדיא, עכ"ל הרדב"ז בתשובה שם.

110 נמצא עלה בידינו להדיא, לפי סברת הרשב"א והר"ן והגאון לא נודע שמו והרדב"ז, קדושין של כסף בלילה אין בהם שום פקפוק ומיחוש כלל ועיקר. ואין לומר אכתי לפי סברת הרב בעל העיטור ז"ל, דס"ל קידש אשה בקרקע או במחובר לקרקע אינה מקודשת, משום דכתיב ויצאה והיתה מקיש הויה ליציאה, יש לנו ללמוד לניד נמי דאין לקדש בלילה אפילו קדושין בכסף, דמקיש הויה ליציאה, דזה אינו, כי הרב בעל העיטור יודה דקדושין בכסף יועילו, דמשדה עפרון גמרינן לה, וכל דמקדש בכסף ממש אין אנחנו צריכין להקיש בו הויה ליציאה, דאע"ג דאין גירושין בכסף יש קדושין בכסף, ולכן יודה דאם מקדש בלילה, כיון דמקדש בכסף דלא בעינן ביה הקש ליציאה, גם בענין זמן נתינתו לא בעינן היקש ליציאה, ורק במקדש בקרקע פליג על הרשב"א והר"ן, היינו משום דהם חושבין קדושין בקרקע כאלו קידש בכסף, דשוה כסף בכסף, ואיהו ס"ל דמקדש בקרקע אין זה חשיב מקדש בכסף, וכיון דאינו מקדש בכסף להכי פוסל משום היקש הויה ליציאה, דכל דליכא גירושין בקרקע אין קדושין בקרקע.

125 והשתא בזה ניחא שפיר דלא תיקשי לבעל העיטור מהך סוגיא דקדושין דף ח' ודף י"א, דאמרינן שם להדיא שיועילו הקדושין בלילה, דבאמת הוא מודה בקדושי כסף ממש דלא קפדינן להקיש הויה ליציאה בכל מילי, והוא לא פסל בקרקע משום היקש הויה ליציאה, אלא משום דלא חשיב לקרקע כסף, דלית ליה האי סברא דהרשב"א והר"ן, דאם נותן לה קרקע ה"ז כאלו נתן לה כסף ממש, ולפי"ז י"ל נמי דבעל העטור יודה ג"כ בדברי הגאון לא נודע שמו שהבאתי לעיל, בהיכא דנתן הקדושין על הסלע שלה, אע"ג דהיו מונחים שם מקודם דמקודשת, ואע"ג דכהאי גוונא לא מהני בגירושין, והיינו טעמא כיון דקדושין אלו הם כסף ממש לא קפדינן להיקש של הויה ליציאה בכל מילי, מטעם דבאמת דהכסף עצמו ליתיה בגרושין, ועכ"ז מועיל בקדושין. גם נמי י"ל דמודה בעל העיטור בדינו של מהראנ"ח ז"ל ח"א ס"י פ"ה, שנשאל אי בעינן בקדושין, שיתנם הבעל בידה ולא שתטול מעצמה, כמו גבי גט דהעלה דמקודשת בכה"ג, הנה בזה גם בעל העטור יודה, משום דהקדושין הם כסף ממש, וכיון דהוא כסף לא קפדינן בהיקש של ויצאה והיתה בכל מילי.

135 ברם ראיתי להגאון מהריט"א ז"ל, בגט מקושר ס"י י"א, שהאריך בענין טולי שטר קדושין מע"ג קרקע, שכתב שם בדף נ"ח ע"ב, אעקרא דמלתא יש לדעת דאפשר דכיון דמקשינן הויה ליציאה אפילו

בית ועד לתורה – הר חברון

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

קידושין פרק ראשון – דף מספר 9

בס"ד, כ"ז במרחשוון תשס"ט.

בקדושין של כסף בעינן נתינה מידו לידה, וטולי מע"ג קרקע לא מהני, והאריך שם בענין זה כיד ה' הטובה עליו, והביא בדף ס' מ"ש הכנה"ג סי' למ"ד / ל"ו בשם מהרי"ל בתשובה סי' ע"ח, דאפילו מע"ג קרקע אינה מקודשת כלל, גם שם הביא דברי מהריב"ל ח"יב סי' ל"ג, דפשיטא ליה בקדושי שטר אם אמר טולי מע"ג קרקע לא מהני, ורק נסתפק בקדושי כסף אם אמר טולי מע"ג קרקע אי מהני ע"ש. והשתא לפ"ד מהרי"ל דפשיטא ליה בקדושי כסף דאם אמר טולי מע"ג קרקע אינה מקודשת, אי"כ י"ל לני"ד דאין לקדש בלילה. מיהו נ"ל דאין לחוש בני"ד מסברת מהרי"ל הנז', חדא דרוב הפוסקים ס"ל אין לפסול הגרושין בלילה, וכמ"ש הרב נשמת כל חי ח"יב סי' ג', ואולי מהרי"ל עצמו הכי סבירא ליה דאין לפסול הגירושין בלילה, ועוד יש לפרש דבריו של מהרי"ל בהא דטולי מע"ג קרקע בטעם אחר, ואין לי פנאי עתה להאריך בזה.

140

145

ולענין הלכה אין לחוש בקדושין של לילה, אם הם בכסף, ואפילו מדת חסידות ליכא בזה, וכך המנהג פשוט פה עירנו בג'דאד יע"א, לקדש בלילה תמיד, ואין פוצה פה ומצפצף כלל. והשי"ת ברחמיו יאיר עינינו באור תורתו, אכ"ר :